
Ons verbinden met onze oorspronkelijke leraar, de Boeddha

Originele Engelse versie:

[Connecting to Our Root Teacher, the Buddha | Plum Village](#)

Thay schreef deze brief aan al zijn studenten in de herfst van 2014, toen zijn gezondheid zwakker begon te worden. Hoewel Thay niet genoeg kracht had om dharmalezingen te geven, kon hij wel deze brief dicteren en bewerken.

Het is uit het Vietnamees in het Engels vertaald (en van daaruit in het Nederlands), zodat iedereen kan genieten van zijn rijke, diepe en oprechte onderricht over hoe 'beoefening van devotie' en de figuur van 'de Boeddha' kan worden begrepen in de Plum Village traditie.

Thay leert ons onze beoefening authentiek en levend te houden en de Boeddha niet als een god te zien, maar als onze eigen 'root teacher', oorspronkelijke leraar, onze zielsverwant.

Fragrant Creek Hermitage
27 september 2014

Mijn lieve kinderen,

Toen Thay op 16-jarige leeftijd intrad in de tempel was het de gewoonte om naar Shakyamuni Boeddha te verwijzen als onze 'root teacher'. Maar de Boeddha die Thay tegenkwam toen hij intrad, was niet zozeer een leraar, maar een legendarisch figuur: iemand die wonderen verricht, met enorme spirituele krachten, volstrekt anders dan andere menselijke wezens. We kwamen noch de Boeddha van het Bron Boeddhisme tegen, noch die van het Theravada Boeddhisme. De Boeddha van het Bron Boeddhisme is een leraar die een heel eenvoudig leven leidde, iemand die zijn zitmatje uitspreidde om op de grond te zitten voor dharma-delen, die met de andere monniken at en dharmalezingen gaf. Maar dat was niet het beeld dat wij in de tempel kregen. We noemden de Boeddha 'onze leraar', maar in feite was er een grote afstand tussen ons en Shakyamuni. Shakyamuni was een heilige die wonderen verrichtte. Pas een paar decennia later ontdekte Thay de werkelijke gedaante van Shakyamuni Boeddha als leraar en als mens, als echte 'root teacher'. Net zoals we het hebben over een 'root temple' of onze 'root nature', zo hebben we allemaal een 'root teacher'.

Dus toen Thay een paar decennia later ontdekte wie de Boeddha werkelijk was, droomde hij ervan een boek te schrijven dat mensen de Boeddha niet als een miraculeuze godheid zou laten zien, maar als een echte leraar. Met heel zijn hart begon Thay 'In de voetsporen van de Boeddha' te schrijven, om de Boeddha te bevrijden van zijn mysterieuze aureool, zodat hij duidelijk naar voren zou komen als een persoon, als een leraar waar we ons allemaal dichtbij konden voelen. Het schrijven van het boek 'In de voetsporen van de Boeddha' leverde Thay veel op. Het heeft geholpen het beeld te geven van een leraar die eenvoudig leefde, en die de moeilijkheden die hij tegenkwam niet oploste met wonderbaarlijke krachten, maar met inzicht en mededogen.

De Boeddha die Thay tegenkwam toen hij zestien jaar oud was, was de Boeddha van de Tantra School. In die tijd waren er In Vietnamese tempels twee zang sessies. De ochtendgezangen waren helemaal Tantrayana. We zongen *dhāraṇīs* zoals de *Śūraṅgama Dhāraṇī* en *Mahā Karuṇā Dhāraṇī*, en nog tien andere mantra's. De avondgezangen waren uit de Zuivere Land liturgie, gewijd aan Boeddha Amitabha. Als we Amitabha Boeddhisme beoefenen verdwijnt het beeld van Boeddha Shakyamuni naar de achtergrond. Als hij voor het beeld van Amitabha van het Zuivere Land-onderricht stond, was het voor Thay onmogelijk zijn 'Root Teacher' te ontmoeten. Maar in die tijd was Thay zo gericht op de beoefening, en had hij zo'n krachtige bodhicitta, zo'n sterk en diep verlangen, dat hij vastbesloten bleef oefenen om te transformeren. Dus ook al was de Boeddha die Thay aantrof op grote afstand, hij kon dat toch aanvaarden. Sterker nog, de inleidende tekst voor de *Śūraṅgama Dhāraṇī*, die onze spirituele voorouders voor ons hadden uitgekozen om elke ochtend te zingen, was diep ontroerend. Iedere novice monnik en novice non die de soetra las was oprecht ontroerd. De soetra vertelt over de eerwaarde Ananda's aspiratie en gelofte om een boeddha te worden, om alle wezens te bevrijden. Iedere keer als we dit reciteerden kwam er een diep gevoel bij ons boven, en dat sleepte Thay mee. Thay kon toen de tegenstrijdigheden en indoctrinatie in zijn opleiding nog niet zien.

Er waren hele ontroerende gedeeltes in de soetra, zoals:

*Moge ik zo snel mogelijk de vruchten van de beoefening verwerkelijken en zo een Boeddha worden,
Om de wereld in te gaan om zoveel wezens als er zandkorrels in de Ganges zijn, te transformeren en te bevrijden.
Ik beloof, vanuit de diepte en ruimte van mijn hart elke bestaanswereld te dienen
En zo waardig genoeg te zijn om de diepe dankbaarheid die ik aan de Boeddha verschuldigd ben voor nu terug te betalen.*

Een jonge monnik of non die deze tekst leest voelt zich diep geraakt. Destijds was de eerwaarde Ananda ook een jonge monnik. In het verleden kon Thay alleen maar zulk soort teksten reciteren en er naar luisteren; hij kon de tegenstrijdigheden erin niet zien. Ook niet in de vier regels:

*Wereldgeëerde,
Ik beloof een van de eersten te zijn om binnen te gaan in de wereld van lijden, kwaad, geweld, en de vijf zintuigelijke genoegens,
Om levende wezens te helpen bevrijden.
Moge u mijn getuige zijn bij mijn belofte dat ik, zolang als er een levend wezen is die nog geen Boeddha is, mijzelf niet zal toestaan om nirvana te realiseren.*

Het kostte Thay een paar decennia om beter naar die laatste zin te kijken, en te zien dat die niet klopt. Deze zin zegt dat als we eenmaal nirvana realiseren, we op een plek zijn waar we helemaal niets meer hoeven te doen, alleen maar te rusten en te genieten. Daarom is het niet goed nirvana te realiseren, omdat we dan niet meer het werk van het bevrijden van levende wezens kunnen doen; als we eenmaal nirvana hebben gerealiseerd hoeven we alleen maar te genieten. Dit is een zeer onjuiste weergave van nirvana. Als we diep inzicht realiseren kunnen we in principe de ware natuur aanraken van geen geboorte geen dood, geen komen geen gaan, geen zijn geen niet-zijn, en dat is de wereld van vrede, van kalmte, van geluk: dat is nirvana. Als

we niet van deze dingen kunnen genieten, hoe kunnen we dan nog de kracht opbrengen om te blijven werken aan de bevrijding van levende wezens? Te zeggen "Ik zal geen nirvana realiseren want ik moet in de wereld blijven en alle ontberingen van de wereld ondergaan om levende wezens te bevrijden" is daarom volslagen onjuist. Maar Thay kon dat niet zien omdat hij nog een jonge monnik was.

Dit soort misvatting is ontstaan door de vele misverstanden over nirvana. Zo is er bijvoorbeeld het idee van *nirvana met restant* en *nirvana zonder restant*. *Nirvana zonder restant* is nirvana waarin er geen vijf skandha's zijn. Maar hoe kan iemand de vrede, kalmte en vreugde van nirvana ervaren als er in nirvana niet de vijf skandha's zijn? *Nirvana met restant* is wanneer we het pad hebben gerealiseerd en nirvana hebben gerealiseerd, en toch nog steeds ons lichaam en de vijf skandha's hebben. We denken dat als we nog steeds een lichaam hebben met de vijf skandha's, we nog steeds hoofdpijn of buikpijn kunnen krijgen. Onze benen kunnen moe zijn, onze armen kunnen pijn doen, en dus wordt er gezegd dat dit niet nirvana zonder restant is. Dat is een heel verkeerde kijk op de dingen. Deze manier van kijken impliceert dat geluk en lijden twee volledig gescheiden dingen zijn die elkaar niet nodig hebben: dat geluk vanuit zichzelf kan bestaan en lijden niet nodig heeft; of dat lijden kan bestaan zonder geluk. Dat is een dualistische manier van kijken die in de geest van interzijn in het boeddhisme niet juist is.

In het boeddhisme is er een onderscheid tussen de vijf skandha's en de vijf skandha's van het vastgrijpen. Eigenlijk zijn de vijf skandha's iets heel moois, maar als we met onze geest de vijf skandha's vastgrijpen en zeggen dat wij de vijf skandha's zijn of dat ze van ons zijn, dan worden de vijf skandha's de vijf skandha's van het vastgrijpen. *Upādāna* betekent vastgrijpen en het object van vastgrijpen. Nirvana is geen plaats waar de vijf skandha's niet zijn, maar waar de vijf skandha's niet de vijf skandha's van vastgrijpen zijn. De vijf skandha's zijn iets heel moois, net als de vijf skandha's van de Boeddha.

Jonge mensen die net monnik en non zijn geworden kregen vanuit het Tantrayana het volgende beeld van Boeddha Shakyamuni in de inleidende verzen van de *Śūraṅgama Dhāraṇī*:

'Vanaf het topje van zijn hoofd straalt de Tathagata lichtstralen uit met daarin honderd kostbare juwelen. In die lichtstralen die de Tathagatha uitstraalt verschijnt een lotus met duizend bladeren, en zittend in die lotus is er een transformatie lichaam van een Boeddha. En op het topje van het hoofd van de transformatie Boeddha stralen ook weer tien aureolen, en in elk van die aureolen zitten honderd kostbare juwelen. In elk van die aureolen verschijnen vele Dharma Beschermers, in aantal zoveel als de zandkorrels in de Ganges. Elke Dharma Beschermers houdt in zijn ene hand een berg, en in de andere een diamantscepter, en hun aanwezigheid wordt gevoeld in de hele ruimte. De hele congregatie die dit ziet voelt grote angst, ontzag en liefde. Bij het aanschouwen van de Wereldgeëerde bidt iedereen oprecht tot de Wereldgeëerde voor zijn medeleven en bescherming, en verlangt vurig naar hem te luisteren. Er straalt een aureool vanuit de top van zijn hoofd als de Wereldgeëerde begint aldus de Śūraṅgama Dhāraṇī te verkondigen...'

In het Bron Boeddhisme en in het Theravada Boeddhisme zou een dergelijke visualisatie nooit kunnen bestaan. De Boeddha is geen wonderbaarlijke godheid met een aureool die zo ver van de mens afstaat. In de Tantrische traditie zijn deze Dharma Beschermers yaksa godheden die de Boeddha volgen en hebben beloofd de Boeddha-Dharma te verdedigen. Het beeld van een Dharma Beschermers Godheid is van iemand die een diamantscepter vasthoudt, een scepter met

de kracht om iedereen die de Boeddhadharma durft te schaden te vernietigen. Als we ons zo Boeddha's stralende aureool voorstellen, en alle Dharma Beschermer Godheden die hun diamantscepters door de hele ruimte zwaaien, dan is de gemeenschap vol angst en tegelijk vol van diep respect en liefde. En daarom luistert iedereen diep naar de Boeddha als hij de *Śūraṅgama Dhāraṇī* begint te reciteren. Dit is Tantrisch Boeddhisme.

Hoewel we in Vietnam onze tempels Zenboeddhistisch noemen, wordt er in de meeste tempels eigenlijk het Tantrische en het Zuivere Land Boeddhisme beoefend. In de ochtend reciteren ze de *dhāraṇīs*, en 's avonds herdenken ze Amitabha. Het beeld van een zittende Boeddha die een aureool van licht uitstraalt en een grote verzameling Dharmabeschermende godheden over de hele ruimte manifesteert, die twintig minuten lang een heilige dhāraṇī reciteren - dat beeld is niet langer iets waar de jonge generatie of intellectuelen van onze tijd in kunnen geloven. Net zoals het beeld van een scheppende god als een oude man met een baard die op een wolk zit, en beschikt over het lot van iedereen in de wereld, ook niet iets is waar jongeren van nu in kunnen geloven. En toch wordt elke ochtend deze tekst gereciteerd en het beeld van zo'n godheid gevisualiseerd. Hoe kan zo'n vorm van boeddhisme nog in onze tijd passen?

In het voorwoord waarin de gelofte van de Eerwaarde Ananda staat, waarmee de Soetra voor het reciteren van de *Śūraṅgama Dhāraṇī* wordt geopend, staat een zin die de *Śūraṅgama Dhāraṇī* als volgt prijst:

*Deze Śūraṅgama Dhāraṇī is buitengewoon waardevol
Hij heeft het vermogen mijn verkeerde waarnemingen te niet te doen,
Het vermogen de ketens te doorbreken
Die zijn opgebouwd in ontelbaar duizenden levens
Me in staat stelt om de Dharmakaya te verwerkelijken
Zonder vele, vele kalpa's (levens) door te maken.*

'Verkeerde waarnemingen' zijn waarnemingen die 'op hun kop' staan; bijv. als we zeggen dat iets zwarts in feite wit is, of dat lijden geluk is, of als we denken dat dingen permanent zijn terwijl ze vergankelijk zijn, of als we denken dat iets een zelf heeft, terwijl het geen zelf heeft. Dit zijn 'verkeerde waarnemingen' of 'waarnemingen die op hun kop staan'. De term 'verkeerde waarnemingen' komt ook voor in de Hart Soetra, wanneer gezegd wordt dat de Bodhisattva alle verkeerde waarnemingen te niet heeft gedaan.

De Vier Verkeerde Waarnemingen zoals ze gewoonlijk bekend zijn:

*Iets wat onzuiver is, noemen we puur
Iets wat pijnlijk is, noemen we aangenaam
Iets wat vergankelijk is, noemen we permanent
Iets wat niet-zelf is, daarvan zeggen we dat het een zelf heeft*

Dit zijn de vier 'waarnemingen op hun kop' die de monniken uit het verleden ons op een zeer dogmatische manier hebben aangeleerd. In de vier Grondslagen van Bewuste Aandacht - de grondslagen van lichaam, gevoelens, geest, en objecten van de geest- contempleren we op het lichaam in het lichaam, de gevoelens in de gevoelens, de geest in de geest, de dharma's in de dharma's en ons wordt geleerd het lichaam als onzuiver te zien en als iets wat alleen maar lijden met zich meebrengt. Er wordt ons verteld dat het lichaam onmogelijk zuiver kan zijn; gevoelens

zijn alleen maar lijden; de geest kan alleen maar vergankelijk zijn; en de objecten van de geest kunnen alleen maar niet-zelf zijn. We leren dit en we zijn geïndoctrineerd hierin te geloven. 'Het lichaam is onzuiver, gevoelens zijn pijnlijk, de geest is vergankelijk, de objecten van de geest zijn niet-zelf'. Het wordt voorgesteld als een soort eeuwige waarheid waaraan niet getwijfeld mag worden. In de Twaalf Schakels van Afhankelijk Ontstaan zijn gevoelens lijden. Maar als gevoelens alleen maar lijden zijn, hoe kunnen ze dan leiden tot verlangen? Er moeten aangename gevoelens bestaan om in mensen het verlangen ernaar of gehechtheid eraan op te kunnen wekken.

Toen de Boeddha nog op aarde leefde bestond er al de term Dharmakaya. Op een dag kwam de Boeddha op bezoek bij Vakkhali, die stervende was, en vroeg hem:

"Vakkhali, heb je ergens spijt van?"

"Wereldgeëerde, ik heb nergens spijt van. Er is maar één ding, en dat is dat ik te ziek ben om naar de Vulture Peak te komen en van uw aanwezigheid te genieten als u daar dharmalezingen geeft."

Het is bekend dat Vakkhali zo aan de Boeddha gehecht was, dat de Boeddha hem niet als zijn bediende wilde.

Dus zei de Boeddha:

"Vakkhali, dit lichaam van vlees en bloed is vergankelijk. Het is van nature zo dat het op een dag uit elkaar valt. Als je de Dharmakaya van de Boeddha hebt, dan zal het je aan niets ontbreken en zal je niets meer betreuren".

Deze woorden laten zien dat in de tijd van de Boeddha de term 'Dharmakaya' (dharmalichaam) al bestond. Onder 'Dharmalichaam' verstaan we doorgaans het 'Onderricht, met de Vier Edele Waarheden, het Edele Achtvoudige Pad, de Zeven Factoren van Verlichting, en de vormen van beoefening die ons lijden kunnen transformeren en onszelf en anderen kunnen voeden. Zodat we bevrijd worden, bevrijd van onze gebondenheid, onze aandoeningen transformeren en in staat zijn anderen en de wereld werkelijk te helpen. In die tijd bestond de uitdrukking 'Sanghalichaam' nog niet. Daar moesten we nog twintig eeuwen op wachten totdat de term 'Sanghalichaam' ontstond in Plum Village. Van de drie termen Boeddhalichaam, Dharmalichaam en Sanghalichaam, is het Sanghalichaam uiterst belangrijk. Als je als monnik of non geen Sangalichaam hebt dan zul je je aspiratie nooit waar kunnen maken. Het eerste wat Shakyamuni na zijn verlichting deed, was daarom het vinden van vrienden om een sangha van zes mensen te vormen. De Boeddha zag heel duidelijk dat de loopbaan van de Boeddha zonder een Sangalichaam nooit gerealiseerd kon worden.

Jonge monniken en nonnen hebben bij hun eerste wijding een hele sterke bodhicitta, een hele stevige bodhicitta. Ze beloven van harte om een goede monnik of non te worden, die in staat is zichzelf te bevrijden, en anderen te helpen hetzelfde te doen. Ze doen de gelofte een monnik of non te zijn die vrede, vreugde en bevrijding kan brengen in zijn of haar oefengemeenschap. We moeten het monastieke sanghalichaam op zo'n manier opbouwen dat het mogelijk is de beoefening zo te organiseren dat we ook leken-beoefenaars kunnen helpen te helen, te transformeren en bevrijd te worden van hun lijden. De gelofte van Eerwaarde Ananda in het voorwoord van de *Sūraṅgama Dhāraṇī* is zeer ontroerend. Dat was zijn droom en het is ook de droom van iedereen die een goede monnik of non wil worden.

Het 'Mijn Aspiratie'-vers van Zenmeester Di Son laat precies dezelfde droom zien. Als we dit vers lezen zien we de droom van een jonge monnik of non die een groot dharmaleraar wil worden om de wereld op alle mogelijke manieren te helpen. De eerste jaren voeden velen van ons onszelf met deze diepe aspiraties, maar tenzij we de kans krijgen te leren hoe om te gaan met onze gevoelens en pijnlijke emoties, te leren hoe we vreugde en geluk kunnen opwekken om onszelf te voeden, te leren hoe we manieren van diep luisteren en liefdevol spreken kunnen gebruiken om de communicatie met onze broeders en zusters te herstellen, tenzij we leren om al deze dingen te doen, zullen we niet in staat zijn de monastieke sangha op te bouwen. We missen dan de essentiële middelen om de diepe gelofte van een monnik of non waar te maken. Velen van ons zijn in de gelegenheid om te studeren bij boeddhistische instituten. Maar of het nou gaat om eenvoudige, gevorderde of hogere boeddhistische studies, de dharmaleraren geven geen les in de basale oefeningen, maar leren ons alleen maar religieuze doctrines die we uit het hoofd moeten leren en door moeten geven aan volgende generaties. Dit is onze sterk retorische manier van leren en die moeten we veranderen. Dharmaleraren moeten ons leren hoe we moeten ademen, lopen en zitten, hoe we kunnen omgaan met onze mentale formaties zoals boosheid, verdriet, haat en jaloezie, hoe met onze pijn en ons lijden en hoe we onze gevoelens en sterke emoties tot rust kunnen brengen. Als we eenmaal weten hoe we dit moeten doen kunnen we onze broeders en zusters helpen dit ook te doen, en kunnen we onze eigen studenten lesgeven.

Pas als we weten hoe we liefdevol spreken en diep luisteren kunnen gebruiken om verzoening te bewerkstelligen en communicatie te herstellen, kunnen we echt een Sanghalichaam opbouwen. Een Sanghalichaam is het allereerste middel om ons diepste verlangen en onze loopbaan als monnik of non te kunnen verwerklijken. Het is een echte tekortkoming dat we deze dingen niet leren bij boeddhistische instellingen. Zelfs de meeste senior monniken en dharmaleraren weten niet hoe daarmee om te gaan. Daarom kunnen ze, zelfs als er maar drie of vier broeders samenleven, niet in harmonie met elkaar leven: elk van hen herbergt zijn eigen andere droom. En in ons dagelijks leven als kloosterling beantwoorden we aan de behoefte aan devotie en rituelen in onze tempel, om ons materieel en affectioneel op ons gemak te stellen. Een monnik of non die heel goed is in het voldoen aan deze behoeften heeft een makkelijker leven dan anderen, vooral als ze goed kunnen zingen of goed een offer-ceremonie kunnen uitvoeren en andere kloosterlingen worden jaloers op deze capaciteiten.

Uiteindelijk wil de meerderheid van de monniken en nonnen alleen maar abt van een tempel worden, met een constante financiële omzet en zorgen voor de tempel en een paar novicen opleiden om het werk voort te zetten van het beantwoorden aan de behoefte aan offerplechtigheden en begrafenisceremonies. Als we zo leven zullen we nooit onze droom verwerklijken; het zal alleen maar een droom blijven. Elke ochtend zingen we het voorwoord van de Eerwaarde Ananda's diepe gelofte, we zingen Meester Di Son's 'Mijn Aspiratie'-vers, en toch zullen we onze droom nooit waarmaken. Zo gaat het met 95% van de monniken en nonnen. Uiteindelijk worden ze alleen maar ceremonie-monniken. Veel monniken zijn verstrikt geraakt in belangrijke posities en bijzondere titels in de boeddhistische hiërarchie.

Er is maar een klein aantal monniken, minder dan 1%, die geleerde wordt. Hoewel een geleerde een waardevolle aanwinst is, is hij niet in staat om een sangha op te bouwen en mensen te helpen bevrijden van hun lijden. In de recente geschiedenis van Vietnam is een aantal hoge monniken in staat geweest een sangha op te bouwen en mensen te helpen bevrijden van hun

lijden. Dat zijn onder meer Zenmeester Phước Huệ van de Thập Tháp tempel in Bình Định, Zenmeester Trí Thủ abt van de Ba La Mật tempel in Huế, Zenmeester Thiện Hòa directeur van het Instituut voor Boeddhistische Studies van Zuid Vietnam bij de Ấn Quang tempel op Sư Vạn Hạnh Straat, Saigon, Zenmeester Thiện Hoa Abbot van de Phước Hậu tempel in Trà Ôn en Zenmeester Trí Tịnh van het Liên Hải Instituut voor Boeddhistische Studies, de Eerwaarde Nun Hải Triều Âm en Zenmeester Thích Thanh Từ, die nog steeds leeft.

Kijk naar de toestand van het hedendaagse Vietnamees boeddhisme om jezelf wakker te schudden. Het doel van een monnik of non is niet het opzoeken van materieel of emotioneel gemak, maar een goede monnik of non te worden die een sangha kan opbouwen, de wereld kan helpen en de ware carrière van een monnik of non kan verwerklijken: het voeden en verwerklijken van de sterke bodhicitta die we in het begin hadden.

Om te beginnen is *dharmakaya* zoals het in het Bron Boeddhisme voorkomt als volgt op te vatten: 'de essentiële leer van de Boedha en de beoefening van methodes om om te gaan met lijden, om geluk en vreugde op te wekken en onszelf te bevrijden omwille van alle levende wezens'. Dat is eenvoudig de betekenis van 'dharmakaya' in het Bron Boeddhisme en het zal alleen stand houden als we het aan toekomstige generaties weten door te geven.

Maar als we terecht komen bij de Yogacara School van de 5de en 6de eeuw CE dan zien we daar het idee ontstaan van het *Zuivere Dharmakaya van Vairocana Tathagata*. Hier betekent 'dharmakaya' niet langer de methodes van beoefening, maar in feite het Kosmische Lichaam, het Dharma-rijk Lichaam. De Boedha is niet langer eenvoudigweg begrip en actie, maar de kosmos zelf. Als we diep luisteren naar de muziek van de wind of het zingen van vogels; als we diep kijken in elke bloem, plant of vogel, dan kunnen we zien dat elk van deze verschijningsvormen de Dharma onderricht. Als we diep weten te luisteren horen we het onderricht van de Vier Edele Waarheden, het Edele Achtvoudig Pad, de Vijf Vermogens, en de Zeven Factoren van Ontwaken. De Boedha is er nog steeds. De Boedha is nooit gestorven, en geeft nog steeds dharmalezingen in de hele kosmos. In die zin is de Boedha de kosmos, en is de Boedha ook de schepper die de kosmos creëert. Dit leidt tot een opvatting van de dharmakaya die heel dicht ligt bij de opvatting van God in de theïstische religies. Dit heeft zijn goede kanten, want het heeft geleid tot een belangrijke inspiratiebron in het Mahayana Boeddhisme. De paarse bamboe, de gele bloem, de ronde maan, en de witte wolken, zijn allemaal concrete manifestaties van het Dharmalichaam, en elk van deze prachtige verschijningsvormen geeft een dharmalezing. Dit is de poëtische geest van het Mahayana Boeddhisme.

Dan is er verder nog de vraag hoe het *sambogakaya*, het retributie lichaam op te vatten. In de Yogacara School wordt de Boedha gezien als iemand die grote daden heeft verricht, en ontelbare verdiensten heeft verzameld. Het lijkt onmogelijk dat dit 'retributie lichaam' zo'n klein fysiek lichaam van de Boedha is, slechts 1.80 meter lang, en dus stellen we ons een 'retributie lichaam' van de Boedha voor dat honderd meter lang is. Maar alleen mensen met goddelijke ogen kunnen het 'retributie lichaam' van de Boedha zien. De tweeëndertig mooie kenmerken en de tweeëntachtig goede kenmerken zijn allemaal zo prachtig en de Boedha is daarboven in de hemel. Dat is de echte Boedha. En dit kleine levende wezen, nog geen twee meter lang, in de lotushouding zittend op een mat in het bos, is niets anders dan een transformatie-lichaam van de Boedha – het is niet echt de Boedha. We kunnen deze invloed in de Lotus Soetra zien waar staat: "De Boedha is niet alleen Shakyamuni Boedha die daar zit en een dharmalezing geeft op de Vulture Peak. Hij heeft talloze transformatie-lichamen die overal in de wereld aanwezig zijn. Indien nodig kan de Boedha zijn miljoenen transformatie-lichamen over de hele wereld oproepen en dit kleine lichaam van de Boedha wordt als onbelangrijk gezien. Mensen

raken ondersteboven bij deze ideeën en deze manier van kijken naar het Dharmalichaam en het Retributie Lichaam, en ze kijken neer op het menselijke lichaam van de Boeddha.

In zijn lange gedicht 'April' schreef Thay de regel 'het bloemetje is nooit opgehouden te zingen'. De bloem diep in het woud is ook het dharmalichaam van de Boeddha, en de bloem is nooit opgehouden een dharmalezing te geven, en is nooit gestopt met zingen. Deze regel werd ook beïnvloed door het idee van het dharmalichaam van de Boeddha.

De Boeddha is de kosmos; de kosmos is een lichaam. Het Dharma-rijk Lichaam wordt het Kosmische Lichaam genoemd. Dit is ook juist. Alle wolken, en alle golven hebben het lichaam van de grote oceaan in zich. Een wolk is niet zomaar een wolk; een golf is niet zomaar een golf. De wolk en de rivier zijn ook de grote oceaan, ze hebben hun oceaanlichaam. Dit is de waarheid. Wanneer een jong monnik of non de tempel binnengaat komt daarom de Boeddha niet tegen als een menselijk wezen. Hij of zij komt de Boeddha tegen als het *Zuivere Dharmakaya van Vairocana of Locana*, een volledig geperfectioneerd retribution body dat 'Locana' heet. Bij het zingen voorafgaand aan een formele maaltijd, maken we allemaal de moeder van geluk en dan zingen we het offeren aan het zuivere Dharmakaya van Vairocana Boeddha en het retributie lichaam van Locana Boeddha, en de 1100 triljoen nirmanakaya (transformatie-lichamen) van Shakyamuni Boeddha.

Thay herinnert zich een keer in An Quang tempel (in Saigon), toen een aantal studenten van de universiteit, onder wie Miss Chi, Miss Nhiên, Miss Bích, Miss Phương en de ouder broeders Bá Dương, Huệ Dương, Chiếu, Khá, Cương, allemaal op bezoek kwamen bij de Eerwaarde Than Từ. Thầy Thanh Từ was toen nog heel jong en was nog niet begonnen met een Zen-studie. Thầy Nhất Hạnh had een aantal Zen gatha's van de voorouderlijke Vietnamese Zen leraren in de Ly en de Tran dynastieën opgeschreven en hij gaf ze aan Thầy Thanh Từ. De eerwaarde Thầy Thanh Từ was in die tijd nog een hele jonge dharmaleraar. Hij hield echt van deze gatha's en vanaf die tijd raakte hij geïnteresseerd in de studie van Zen.

Die dag zat Thay te luisteren naar een gesprek tussen Thầy Thanh Từ en zijn leerlingen. Juffrouw Phương (Zuster Chan Khong) vroeg: "Thay, je leert ons dat dit lichaam onzuiver is. Het bevat pus, uitwerpselen, bloed en zweet, en we moeten er niet aan gehecht zijn. Als ik diep kijk zie ik dat er in Thay ook pus, uitwerpselen, bloed en spuug is. Waarom voelen we dan toch nog steeds zoveel respect en liefde?" Thầy Thanh Từ glimlachte, maar hij zei niets tegen deze studente van de universiteit. De vraag laat zien dat mediteren op onzuiverheid niet altijd effectief is. Hoewel onze mond keer op keer kan papegaaien: "Het lichaam is onzuiver, het lichaam is onzuiver", blijft onze geest onveranderd en nog steeds gehecht aan het lichaam. Hetzelfde geldt als we andere frasen herhalen, zoals 'gevoelens zijn lijden'. Het is als met het eten van hete pepers. We weten dat de pepers echt heet zijn en toch eten we ze.

Thay herinnert zich een keer dat Miss Phương, Miss Nhiên, Miss Chi, Miss Bích, Miss Nga, en vele anderen Thầy Thanh Từ kwamen bezoeken in het Grall ziekenhuis en zagen dat Thay een doos met koekjes had. De jongedames zeiden tegen elkaar: "Thay weet niet dat er eieren en boter in de koekjes zit. Als we Thay ze laten opeten, dan is dat onze schuld." Dus openden ze de doos en aten ze op. De koekjes die over waren namen ze mee naar huis zodat Thay ze niet zou eten. Op een keer toen Thay Nhat Hahn bij de Princeton Universiteit was verliet hij op een dag zijn kamer met het raam wijd open. Toen hij niet in de kamer was sprong een eekhoorn uit de esdoorn in zijn kamer, maakte een doos met koekjes open, en at ze bijna allemaal op. Toen Thay terugkwam waren er niet veel koekjes meer over. Misschien was de eekhoorn, net als Miss Phương en de anderen, bang dat Thay van de koekjes zou eten en daarmee een of ander voorschrift zou overtreden.

In het begin was de leer over onzuiverheid een tegengif tegen het idee van zuiverheid. En daarna geloven we dat onzuiverheid een ultieme waarheid is en vergeten we dat het alleen

maar een tegengif was. Als we zeggen 'gevoelens zijn lijden' betekent dit dat de gevoelens van geluk die je hebt niet echt geluksgevoelens zijn. Ze zijn ook lijden. Wat je voelt lijkt misschien vreugdevol, maar in feite is vreugde, net als alle gevoelens, diep verbonden met lijden. We zijn dogmatisch geworden over de leer van 'gevoelens zijn lijden'. En toch weten we heel goed dat het Boeddhisme leert dat er minstens drie soorten gevoelens zijn: pijnlijke gevoelens, aangename gevoelens en neutrale gevoelens. Waarom hersenspoelen we onszelf dan zo? Het lijkt erop dat we ons niet realiseren dat lijden en geluk met elkaar verbonden zijn. Als het ene er niet is dan kan het andere er niet zijn. Als we het bijv. niet koud hebben, dan zouden we het geluk van het aantrekken van een warme jas niet ervaren. Zonder de ervaring van lijden kunnen we geen geluk ervaren. Zonder een achtergrond van lijden kunnen we geen geluk ervaren. De twee interzijn. Dit is iets heel belangrijks in het Mahayana Boeddhisme. Het Mahayana Boeddhisme heeft veel kostbare juwelen herontdekt die in het Bron Boeddhisme begraven zijn en die het Theravada Boeddhisme niet heeft gezien.

Onze studies en opleidingen in de tempel zijn zo lang in een dergelijke geest van indoctrinatie geweest. Maar het boeddhisme is een heel open traditie die zegt dat we bij onze studie ons inzicht moeten gebruiken om te onderscheiden wat we studeren. We moeten niet studeren als een papegaai, of verstrikt raken in dogma's, zelfs niet als we het onderricht over onzuiverheid, lijden, vergankelijkheid of niet-zelf bestuderen.

In het verleden zag Thay als jonge dharmaleraar dankzij een kritische en open geest, veel dingen in de soetra's waar hij zich ongemakkelijk bij voelde, om nog maar te zwijgen van de commentaren. Er was een zeer sterk element van indoctrinatie. Iemand die veel respect had voor onze voorouderlijke leraren zou het niet durven om iets te zeggen. Maar in de geschiedenis zijn er van tijd tot tijd Zen Meesters geweest, zoals Meester Lin-Chi, die zich durfden uit te spreken: "Jullie dwazen! Jullie willen uit de drie werelden komen? Maar als jullie eenmaal uit de drie werelden zijn, waar gaan jullie dan heen?" De boeddhistische traditie is niet zonder intelligente geleerden en revolutionairen geweest. Door Thay's respect en piëteit vond hij, als hij vergissingen in de soetra's en de commentaren zag, een manier om ze te rechtvaardigen, in plaats van ze te corrigeren, omdat hij het niet aandurfde iets te veranderen. Hij durfde niet te zeggen dat de voorouders ongelijk hadden. Maar de laatste decennia is Thay niet meer bang. Thay is al wat ouder. Thay moet zich duidelijk uitspreken over wat hij heeft ingezien. Daarom heeft Thay in de laatste vijf of zes winterretraites openlijk gesproken over de vergissingen die Thay heeft gezien, zelfs in de meest essentiële soetra's, zoals de Hart Soetra. Thay deed dit vooral na het ontdekken van passages die zo kostbaar zijn als goud en zo waardevol als jade in de schatkamer van het Bron Boeddhisme, bijv. in de *Itivuttaka* en de *Udana*, maar ook in de *Chinese Dhammapada*:

Monniken, in de wereld is er geboorte en dood, maar er is ook geen-geboorte en geen-dood. In de wereld is er zijn en geen-zijn, maar er is ook niet-zijn en niet niet-zijn. In de wereld is de schepper en het geschapene, maar er is ook dat wat niet scheidt en niet geschapen is. In de wereld is er het geconditioneerde en het ongeconditioneerde, maar er is ook dat wat noch geconditioneerd noch ongeconditioneerd is.

Dit soort gedeeltes van de soetra's zijn heel waardevol. Er zijn ook andere passages bijv. de Kaccayana Soetra, waar de Boeddha heel duidelijk zegt: "De meeste mensen in de wereld zitten gevangen in de ideeën van zijn en niet-zijn". Het is dankzij zelfs maar korte zinnen als deze, dat we de vergissingen in andere soetra's kunnen corrigeren.

Zijn we een goede vriend, een 'zielsverwant' van de Boeddha? Of volgen we de Boeddha blindelings en zeggen we dat alles wat we horen juist is? Als we een 'zielsverwant' van de Boeddha willen zijn moeten we een scherpe, kritische geest hebben. We kunnen niet zomaar geloven wat iemand zegt, ook al is die iemand een voorouderlijke leraar. Een boek als *Soul Mate of the Buddha* (geschreven door Thay in het Vietnamees in 2014) is niet echt een boeddhistisch leerboek. Het gaat eigenlijk verder omdat het niet alleen de betekenis van de leer uitlegt, maar ook in een kritische analyse aantoonst welke delen van de soetra juist zijn en welke verkeerd zijn vastgelegd; welke delen de ultieme waarheid weerspiegelen en welke delen alleen conventionele waarheid zijn. We moeten leren dit boek te gebruiken om nieuw leven in te blazen in de kritische geest die duidelijk aanwezig is in het Boeddhisme.

De *Kālāma Sutra* vertelt hoe een groep jonge mensen de Boeddha een vraag kwam stellen.

"Iedere religieuze leider die door ons dorp komt zegt dat zijn leer het beste en het meest juiste is, maar wie moeten we geloven?" De Boeddha antwoordde: " Vrienden, geloof helemaal niets, zelfs als het is vastgelegd in de soetra's of door een beroemde leraar wordt onderwezen.

Gebruik je intelligente en kritische geest om wat je ook hoort zorgvuldig te onderzoeken en het dan voor jezelf in praktijk te brengen. Als je het toepast en je ziet dat je bevrijd bent van je lijden en je moeilijkheden, dan zie je duidelijk dat het inderdaad de waarheid is, en dan kan je erin geloven". Soetra's als de *Kālāma Sutra* maken duidelijk dat het Boeddhisme een heel open, intelligente en kritische traditie is. Als we van het Boeddhisme een dogmatische religie maken zou dat een grote schande zijn voor de Boeddha. Dan hebben we de zuiverheid van Boeddha's onderricht verloren en kunnen ons niet langer zijn 'zielsverwant' noemen.

Thầy
Nhất Hạnh